

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΕΥΝΗΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΑΘΗΡΤΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΞΗΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1957

Ε.Σ.Α. ΠΡΕ.Κ.Ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η ΟΥΓΓΡΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΠΩΣ ΑΡΧΙΣΕ Η ΑΝΤΑΡΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΩΝ

Οι Ούγγροι διανοούμενοι, και κυρίως οι συγγραφείς ήταν, ύλικά, ανάμεσα στους εθνοσώμενους του καθιστώτος σχεδόν εθώς άμέσως μετά τους ανώτερους υπαλλήλους του κόμματος. Έπρεπε όμως να πληρώνουν την ύλική αυτή άνεση με υπέρογκο τίμημα. Χρόνια δλόκληρα δέν κατάφεραν να χαράξουν μία γραμμή που να είναι ειλικρινής. Τούς ανάγκασαν να λένε τα πιο χονδροειδή ψεύδη, να εγκωμιάζουν ανθρώπους που θάπρεπε να τους μεταχειρίζονται σαν κακοποιούς, να εγκρίνουν μιάν οικονομική και κοινωνική πολιτική που έρριχνε τους εργάτες και τους χωρικούς στην άθλιότητα και τή δουλεία. Υποχρεώθηκαν να γιορτάσουν τή δουλεία με τ' όνομα τής ελευθερίας.

Όταν, τον Ιούλιο του 1953, ή κυβέρνηση Νάγκυ θέσπισε τή «νέα πορεία», σύμφωνα με τις κατευθύνσεις τής Μόσχας έπειτ' απ' τó θάνατο του Στάλιν, οι συγγραφείς υπήρξαν οι πρώτοι που τάχτηκαν με τó μέρος τής. Όλοι σχεδόν έκαναν τήν αυτοκριτική τους, άλλ' αυτή τή φορά τούτο έγινε ελεύθερα, και με μιάν έννοια που δέν ήταν σταλινική. Ίδού, ανάμεσα σε πολλά, τó Mea culpa ενός γνωστού κομμουνιστή συγγραφέα, του Τιμπόρ Τάρντος :

«Μέ πειθαρχία και περηφάνεια, ξερίζωσα απ' τόν έαυτό μου τή συνήθεια να διαβάζω μιάν άληθινή έφημερίδα, ν' άκούω ένα άληθινό ραδιόφωνο, που θάτρεφαν τή σκέψη μου με ζωντανές είδήσεις. Και ξεσυνήθισα ακόμα νάχω πάμπολλες γνωριμίες... Κι άρχισα να λησιμονώ πώς υπάρχουν στον κόσμο ταινίες όπου κινούνται άνθρωποι που ζούν, όπου οι δρόμοι είναι πραγματικοί δρόμοι, όπου τó καλό δέν ανταμείβεται πάντοτε, όπου ó κακός δέν τιμωρείται πάντοτε. Και ξέμαθα τήν άληθινή συνομιλία. Πήγα στα εργοστάσια και στα σχολεία των χωριών — κι αν άκουσα από μερικούς παράπονα, έδωσα τήν εξήγηση πώς αυτά ήταν εξαιρέσεις και υπερβολές, και μάλιστα σκέφτηκα κάποτε: «Είναι ή φωνή του έχθρου...» Κι ó καιρός ήρθε όπου, με μιās, διώξαμε απ' τήν ψυχή μας ακόμα και τó σεβασμό τής ανθρώπινης ζωής και τόν θυσιάσαμε στο δόγμα. Και μεϊς, που άλλοτε είχαμε στοιχηματίσει πάνω στην ίλιγ-

γιώδη δύναμη τής σκέψης, ξαναβρεθήκαμε με μιá καρδιά καθαρία σαν τó κρύσταλλο, αλλά με τó μυαλό κενό, σαν τούς άδειους άμφορείς στις βιτρίνες των μουσείων. Και οι άμφορείς κινούσαν τó κεφάλι τους σε όλα.»

Τ ó ύ π ó μ ν η μ α τ ώ ν σ υ γ γ ρ α φ έ ω ν .

Έπειτ' απ' τήν πτώση του Νάγκυ, μ' όλη τήν επιθετική έπιτροπή των σταλινικών υπαλλήλων στην καλλιτεχνική γραμμή, οι συγγραφείς δέν παραιτήθηκαν απ' τούς σκοπούς τους. Έστειλαν στην Κεντρική Έπιτροπή του Ούγγρικού Κ. Κ., στις 18 Οκτωβρίου 1955, ένα θαρραλέο ύπόμνημα, ύπογεγραμμένο από 67 συγγραφείς, συνθέτες και καλλιτέχνες. Ίδού ή αύτούσια μετάφραση :

«Μ' όλα τά μέλη του Κόμματος, έμεις, οι εργάτες τής πνευματικής καλλιέργειας, οι συγγραφείς, οι καλλιτέχνες, οι δημοσιογράφοι, είχαμε ύποδεχτεί με χαρά τις αποφάσεις τής συνόδου του Ιουνίου του 1953 τής Κεντρικής Έπιτροπής και του Γ'. Συνεδρίου που διώχνουν μιá για πάντα απ' τήν πολιτική και ιδεολογική εργασία του Κόμματος μας τις αντιδημοκρατικές μεθόδους τής βίας, τής μη δικαιολογημένης διοικητικής επέμβάσεως, τής στρεψόδικης έξουσίας, όπως είναι οι μέθοδοι που έξαχρειώνουν τήν ειλικρινή ζωή του Κόμματος. Η απόφαση του Μαρτίου του 1955 τής Κεντρικής Έπιτροπής διατήρησε κ' ενίσχυσε σ' όλη τους τήν άκραιότητα τις αποφάσεις της του Ιουνίου του 1953 και τις αποφάσεις του Συνεδρίου, αναφορικά με τó μέρος τούτο του προβλήματος.

«Παρ' όλ' αυτά — και τó διαπιστώνουμε μ' άνησυχία — μερικά όργανα και υπάλληλοι του Κόμματος χρησιμοποιούν όλοένα και περισσότερο βίαιες μεθόδους που είναι βλαβερές και που καταδικάστηκαν κιόλας περισσότερο από μιá φορά απ' τήν Κεντρική Έπιτροπή. Η ρουτίνα αυτή που αναπτύσσεται τώρα και που δεσμεύει τις ισχύουσες αποφάσεις του Κόμματος μας, είναι σε πλήρη αντίθεση με τήν πνευματική θετική πολιτική, όπως αυτή εφαρμόζεται στη Σοβιετική Ένωση.

«Μ' όλο που ή Κεντρική Έπιτροπή είναι

ἀσφαλῶς ἐνήμερη τῶν περιπτώσεων κάθε ἀδικῆς ἐπεμβάσεως, δὲν εἶναι περιττό ν' ἀναφέρουμε μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα : — Στους τελευταίους ἕξη μῆνες ἀπελύθησαν ἀπ' τὰ καθήκοντά τους δυὸ ὑπεύθυνοι συντάκτες τῆς «Λογοτεχνικῆς Ἐφημερίδας»· ἐμπόδισαν τὴν ἐκδοσὴ τῶν «Ταξιδιωτικῶν Σημειώσεων» τοῦ Λουδοβίκου Κόννα καὶ τὴν ἐκδοσὴ τῶν ποιητικῶν συλλογῶν τοῦ Λαδισλάου Μπενζαμέν καὶ τοῦ Λουδοβίκου Νάγκυ· προσπάθησαν νὰ ἐπιβάλουν προληπτικὴ λογοκρισίαν ἐναντι τῶν συγγραφέων· ἀδιαφόρησαν συνεχῶς γιὰ τὴν αὐτονομία τῆς Ἐταιρίας τῶν Συγγραφέων. Κι ὅλ' αὐτὰ ἐστέφθησαν ἀπ' τὴν πρόσφατην κατάσχεση τῆς «Λογοτεχνικῆς Ἐφημερίδας». Εἶναι βέβαιον πὼς ἕνα τέτοιο γεγονός — ἡ κατάσχεση μιᾶς ἐφημερίδας γραμμῆς ἀπὸ κομμουνιστὲς μὲ κομμουνιστικὸ πνεῦμα — δὲν εἶχε ἀκόμα παρόμοια προηγούμενα σὲ μιὰ δημοκρατικὴ χώρα.

«Πρέπει νὰ προσθέσουμε ἐπίσης τὸ ζήτημα τοῦ θεατρικοῦ ἔργου «Ἡ Τραγωδία τοῦ Ἀνθρώπου» ποὺ ἐβλάψε τρομερὰ τὸ Κόμμα μας, τὴν ἀπάλειψή ἀπ' τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου τοῦ ἔργου «Γαλιλαῖος» τοῦ Λαδισλάου Νέμετ καὶ τὴν ἀχαρακτήριστη ἀμφιταλάντευση γύρω ἀπ' τὸ «Θαυμαστὸ Μανδάρينو» τοῦ Μπάρτοκ. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἀντιδημοκρατικῆς «κατευθύνσεως» ποὺ ἐκδηλώνεται σ' αὐτὸν τὸν τομέα εἶναι αἰσθητὸς ὄχι μόνον στοὺς ἠθοποιούς, ἀλλὰ καὶ στοὺς κομμουνιστὲς μουσικούς».

«Κατὰ τὸ διάστημα τῶν δέκα τελευταίων μηνῶν, ἀπομάκρυναν ἀπ' τὴ σύνταξη τῆς «Σζάμπαντ Νέπ» τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν πιὸ γνωστῶν κομμουνιστῶν δημοσιογράφων· ἄλλοι κομμουνιστὲς δημοσιογράφοι ἀπομακρύνθηκαν ἀπ' τὸν Τύπο, διωχθῆκαν ἀπ' τὸ Κόμμα ἢ ἐγιναν θύματα ἄλλων πιὸ σοβαρῶν κυρώσεων, ἀφοῦ δημοσίευσαν τὴ γνώμη τους στὰ νόμιμα πλαίσια τοῦ Κόμματος· ἕνα μέλος τῆς ἐπιτροπῆς συντάξεως τῆς «Σζάμπαντ Νέπ» ἀπαλλάχθηκε ἀπ' τὰ καθήκοντά του γιὰ τὴν μίλησιν σὲ μιὰ συγκέντρωση τῶν ἐνεργῶν κομμουνιστῶν μελῶν τῆς Ἐταιρίας τῶν Συγγραφέων.

«Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ γνωρίζει πὼς ἂν ὑπάρχει ἕνας τομεὺς ὅπου οἱ βίαιοι, ἀντιδημοκρατικοί, ἀντίθετοι πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Κόμματος καὶ γραφειοκρατικὰ ἀποσυνθιτικοί τρόποι τῆς βίαιας ἐπεμβάσεως εἶναι ἰδιαίτερα ὀλέθριοι, ὁ τομεὺς αὐτὸς εἶναι τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας καὶ τῶν πληροφοριῶν. Καὶ μεῖς, βλέπουμε καθαρὰ πὼς ἀνθυγιεινὰ σημεῖα παρουσιάζονται στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ, ἀλλ' ἀντιλαμβανόμεστε ἐπίσης πὼς, γιὰ νὰ τὰ κατανικήσουμε, οἱ πρὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1953 μέθοδοι εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Ἀντίθετα μεγαλώνουν καὶ πλαταίνουν τὸ κακό.

«Κατὰ τὴ γνώμη μας, ὁ μόνος ὁδὸς γιὰ τὴν θεραπεία τῶν κακῶν αὐτῶν, γιὰ τὴν κατανίκησιν τῶν σφαλερῶν γνωμῶν, γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς δημιουργικῆς πνευματικῆς ἐργασίας, γιὰ τὴν εὐκρινῆ καὶ ἀποτελεσματικὴν εἰδησεογραφίαν στὴν ὑπηρεσία τῆς πραγματικῆς οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ, εἶναι μιὰ ὑγιὴς καὶ ἐντιμὴ ἀτμό-

σφαιρα μὲς· στὸ πνεῦμα τῆς δημοκρατίας. Καὶ οἱ αὐθαίρετες ἐπεμβάσεις τῆς γραφειοκρατίας καθιστοῦν ἀδύνατη τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς τῆς ἀτμόσφαιρας. Εἴμαστε σταθερὰ πεπεισμένοι πὼς ἂν ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν θέσει τέρμα στίς ὀλέθριες αὐτὲς μεθόδους, ὄχι μόνον ἡ πνευματικὴ μας ζωὴ θὰ σταθεῖ ἀνίκανη νὰ προοδεύσει, ἀλλ' οἱ νεαροὶ βλαστοὶ ποὺ ἀνθίσαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν θὰ χαθοῦν κι αὐτοί.

«Νὰ γιὰτι παρακαλοῦμε μὲ σεβασμὸ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ χρησιμοποιήσῃ σταθερὰ τὴν ἐπιρροήν της πᾶνω στὰ ὄργανα καὶ τοὺς ἀνώτερους ὑπαλλήλους ποὺ παραμορφώνουν καὶ προκαλοῦν τὴν ἀντίστασιν τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς, ὥστε ν' ἀμύνεται ἐναντίον τῶν κατευθυντηρίων μεθόδων ποὺ βλάπτουν τὸ γόητρο καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ Κόμματός μας, νὰ ἐξετάσῃ τὰ σφαλερὰ διοικητικὰ μέτρα καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ στοὺς πνευματικὸς ἐργάτες καὶ στὸν Τύπον τὴν ἀγνή καὶ εὐκρινῆ ἀτμόσφαιρα τῆς ζωῆς τοῦ Κόμματος καὶ—πρᾶγμα ποὺ συμβαδίζει μ' αὐτὴ—τὴ δυνατότητα μιᾶς εἰρηνικῆς δημιουργικῆς ἐργασίας στὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀγῶνα τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ.

«Βουδαπέστη, 18 Ὀκτωβρίου 1955.»

Ἡ ἀπάντησιν τοῦ Κόμματος

Στὸ ὑπόμνημα αὐτό, τὸ Κόμμα ἀπάντησιν μ' ἐξαιρετικὴ βιαιότητα, στίς 10 Νοεμβρίου 1955.

Ἀπόφαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κόμματος τῶν Οὐγγρῶν Ἐργατῶν σχετικὰ μὲ τίς ἐκδηλώσεις τῆς δεξιᾶς στὴ λογοτεχνικὴ ζωὴ.

«Ἡ ἀνάπτυξιν τῆς λογοτεχνίας μας τὰ τελευταῖα χρόνια εἶν' ἐξαιρετικὰ ἀνώμαλη... Μερικοὶ συγγραφεῖς—μέλη μάλιστα τοῦ Κόμματος—ἐλησμόνησαν τὰ καθήκοντά τους ἀπέναντι τοῦ λαοῦ. Μόνον ἂν ὑποστηρίζουν τοὺς σκοποὺς τοῦ Κόμματός μας, θὰ συνεργαστοῦν γιὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ μας καὶ θὰ δημιουργήσουν ἔργα αἰώνια... Ὁ πεσσιμισμὸς καὶ ἡ ἀποθάρρυνσιν τοὺς κατέβαλε... Δὲν ἀντελήφθηκαν ὅτι ἀνακάτωσαν τὴν σχηματοποίησιν, τὴν περιγραφὴν δίχως σκιὰς καὶ τραχύτητες μὲ τὴν ἀστικὴν παραμόρφωσιν τῆς νέας ζωῆς, — καὶ θεληματικὰ ἢ ὄχι, κατάντησαν τὰ φερέφωνα τῶν πιὸ ξεπερασμένων τάξεων. Ὅλ' αὐτὰ ἐκφράζονται μὲ τὴν ἐπέκτασιν μιᾶς ἀπολιτικῆς καὶ προσωπικῆς ποιήσεως, ἢ μὲ μιὰ ἀναρχικὴ ἢ ψευδοεπαναστατικὴ στιχογραφίαν ἢ στὴ σύγκρισιν μιᾶς καθημερινῆς δημιουργικῆς ἐργασίας μ' ἕνα παράφρον ρομπὸτ ἢ ἀκόμα μὲ μιὰ μηδενιστικὴ καὶ κυνικὴ ἀμφιβολίαν

«Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς λογοτεχνίας, δημοσιευμένο πρὸ πάντων στὴ «Λογοτεχνικὴ Ἐφημερίδα» ἀλλ' καὶ σ' ἄλλες ἐφημερίδες, δὲν ἐξυπηρετεῖ τὸ λαό, ἀλλὰ στρέφεται ἐναντίον του καὶ ἀποβαίνει σημαία στὰ χέρια τῆς ἀντίδρασης. Εἶναι φανερό πὼς, πίσω ἀπ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν λογοτεχνικὴν ἐκδήλωσιν, κρύβεται ὄχι μιὰ λογοτεχνικὴ γνώμη, ἀλλὰ μᾶλλον μιὰ ἀντίθεσιν πολι-

τικού χαρακτήρος-έναντίον τής λαϊκής δημόκρατίας.

«Το ύπόμνημα άποτελεί επίθεση έναντίον τής διευθύνσεως του Κόμματος και τής χώρας. Θέτει σε άμφιβολία το δικαίωμα τής Κεντρικής Έπιτροπής ν' άπομακρύνει τους καιροσκόπους τής δεξιās άπ' τή σύνταξη τής ίδιας της έφημερίδας, νά έμποδίσει τή δημοσίευση στα λογοτεχνικά περιοδικά τών γραφομένων έναντίον του Κόμματος και του λαού, ν' άπολύσει τους συντάκτες που εργάζονται έναντίον τής πολιτικής του Κόμματος... Κανείς δέν έχει το δικαίωμα νά συλλέγει, άπό καλή πίστη, ύπογραφές ανάμεσα στους κομμουνιστές που άνήκουν στα διάφορα τμήματα και στην πλειοψηφία, για νά τις χρησιμοποιήσουν μετά και νά επιτεθούν έναντίον τής πολιτικής του Κόμματος...

«Η εκδήλωση για τήν ώρα του πιο επικίνδυνου, του πιο φανερού και στην καλύτερη οργανωμένη μορφή του καιροσκοπισμού τής δεξιās, παρουσιάζεται στον τομέα τής λογοτεχνικής ζωής. Μερικοί συγγραφείς, μέλη του Κόμματος, οργανώνουν τμηματικούς όμίλους για τή διάδοση μικροαστικών πολιτικών και λογοτεχνικών άπόψεων και πολεμούν τις άποφάσεις του Μαρτίου τής Κεντρικής Έπιτροπής.

«Οί συγγραφείς που διατυπώνουν γνώμες αντίθετες προς το Κόμμα σκάβουν το χώμα κάτω άπ' τα πόδια τους. Φαντάζονται πως θα γνωρίσουν, με τις έρευνές τους εδώ κ' εκεί και τή συγκέντρωση ύλικού παραπόνων του κοινωνιολογικού είδους, τήν άληθινή ζωή του εργατικού μας λαού.

«10 Νοεμβρίου 1955.»

«Επειτ' άπ' αυτή τήν άνταλλαγή τών πυρών, πολλοί συγγραφείς, μέλη του Κόμματος, τιμωρήθηκαν με άδοτηρές πειθαρχικές ποινές: αυτή ήπηρε ή περίπτωση του Τίμπορ Ντέρν, του Τόμας Άξελ, του Τίμπορ Τάρντος. Οί πιο πολλοί όμως δέν λύγισαν. Τα γραπτά τους έγιναν όλο και πιο έχθρικά για το καθεστώς.

«Η άπάντηση τών διανοουμένων.

Στή διάσκεψη τών συγγραφέων τής 30 Μαρτίου 1956, ό Σάντορ Λουκάτσι, ένας νεαρός κομμουνιστής κριτικός, κατηγορήσε άπροκάλυπτα τον Μάτίας Ρακόζυ (τήν εποχή εκείνη ήταν ακόμα γενικός γραμματέας του Κόμματος) για τρομοκρατία: ότι προκάλεσε το θάνατο του Ράϊκ και τών συντρόφων του, όπως και πολλών άλλων άθώων. Δήλωσε πως ένοιωθε άγανάκτηση, έλέγοντας τον Ρακόζυ, υπεύθυνο του θανάτου του Ράϊκ και τών συγκατηγορουμένων του, νά καταδικάζει τώρα τή δολοφονία τους. Τόν άποκάλεσε: «Ο Ίούδας με τα ματωμένα χέρια του Ράϊκ».

«Ένας άλλος νεαρός συγγραφέας, ό Λάσζλο Μπενζαμέν, θέλησε νά πληροφορηθεί ποτε θα μπορούσαν νά εκδοθούν τα ποιήματα που γράφτηκαν για νά τιμηθεί ό Ράϊκ, που ή λογοκρισία τα είχε άπαγορέψει ως τώρα. «Τα ποιήματα αυτά δέν θα δούν ποτε το φώς», φώναξε ή

Έλισσάβετ Άντιξ, μέλος τής Κεντρικής Έπιτροπής. «Τι έννοείτε με το ποτε», ρώτησε ό Τόμας Άξελ. «Θέλετε νά πείτε πως όσο οί δικοί σας θα είναι στην έξουσία; Αυτό δέν θα βαστάξει πολύν καιρό!»

Στις 28 Ίουνίου του 1956, μερικοί συγγραφείς εκδήλωσαν και πάλι τήν έχθρότητά τους στους κυβερνήτες τής χώρας. Μιά συγκέντρωση, που βάσταξε ως τις 4 το πρωί, συνάθροισε όχτώ χιλιάδες άτομα, ή μάλλον θα τα είχε συναθροίσει άν ή αίθουσα ήταν άρκετά ευρύχωρη για νά χωρέσει τόσο πλήθος. Μεγάφωνα ματέδιδαν τους λόγους στο δρόμο, όπου όσοι δέν βρήκαν θέση μέσα, άκουγαν άπ' έξω με θρησκευτική σιωπή. Οί ήρωες αυτής τής κινήσεως ήταν οί νεαροί συγγραφείς Τίμπορ Ντέρν, Λοζάνκζι, Χάϋ, Τάρντος. Ο Ρακόζυ διέγραψε άπ' τήν Έταιρία τών Συγγραφέων όσους μίλησαν σ' αυτή τή συγκέντρωση.

Άπό παρόμοιες συγκεντρώσεις έμελλε νά ξεσπάσει ή Έπανάσταση του Οκτωβρίου, στη Βουδαπέστη. Μερικά άποσπάσματα θα δείξουν τήν τόλμη τών γραπτών που δημοσίευσαν αυτό το καλοκαίρι (1956) όρισμένοι Ούγγροι διανοούμενοι.

Ο Γεώργιος Πάλοκζι-Χόρβατ έλευθερώθηκε εδώ και λίγους μήνες έπειτ' άπό φυλάκιση έφτά χρόνων και ξανάρχισε νά γράφει τήν άνοιξη στη «Λογοτεχνική Έφημερίδα». Στις 7 Ίουλίου έδωσε εν' άρθρο όπου φαντάστηκε τή συνέχεια του διαλόγου ανάμεσα στους δυό «άδελφούς Καραμάζωφ», τον Ίβάν τον άντάρτη και τον Άλιόσα τον πιστό. Στο μυθιστόρημα του Ντοστογιέφσκη, ό Ίβάν ρωτάει τον Άλιόσα άν μπορεί νά παραδειχτεί μια θεία δικαιοσύνη που δέχεται το θανατηφόρο μαρτύριο ενός παιδιού.

Ο Ίβάν του Πάλοκζι-Χόρβατ θέτει έτσι το έρώτημα:

«Σε παρακαλώ, άπάντησέ μου ειλικρινά. Φαντάσου πως εσύ πρέπει νά οικοδομήσεις το πεπρωμένο τής άνθρωπότητας με το σκοπό νά τήν κάνεις επί τέλους ευτυχισμένη, νά τής δώσεις επί τέλους τή γαλήνη και τή ησυχία, αλλά γι' αυτό θα ήταν αναπόφευκτο νά βασανίσεις, έστω και το πιο ταπεινό πλάσμα, ώστε με τή βοήθεια τών δακρύων του, που θάμεναν δίχως εκδίκηση, νά οικοδομήσεις το έργο σου. Θα το δεχόσουν α' αυτή τή θυσία; Άπάντησε, δίχως νά πεις ψέματα.

—«Όχι, δέν θα το δεχόμουν, άπάντησε σιγά ό Άλιόσα».

Ο διάλογος ξετυλίγεται μέσα σ' ένα πελώριο άμφιθέατρο κ' ένας βουβός χορός τόν παρακολουθεί. Στο τέλος, ό Ίβάν κάνει τήν άκόλουθη άποστροφή προς τους δικαστές και τους ένόρκους, που χρησιμοποιούν τήν τρομοκρατία για τόν «άγώνα» και προς το βουβό χορό τών τρομοκρατημένων:

«Και σεϊς, κοιτάξτε μονάχα αυτούς που άπαιτούν λογαριασμούς, τους ζωντανούς και τους νεκρούς, κοιτάξτε τους και θυμηθήτε. Πρέπει νά καταλάβετε πως με μια συνείδηση βασανισμένη, με μια διπρόσωπη ήθική, δέν μπορεί

κανέναν νὰ οἰκοδομήσει ἓν πεντακάθαρο καὶ μεγαλειῶδες μέλλον».

Ὁ χορὸς κοίταξε τώρα τοὺς μάρτυρες ποὺ εἶχαν σταυρώσει τὰ χέρια... Ἡ κραυγὴ τους ἦταν ἑτοιμὴ νὰ ξεφύγει μὲ μιὰ δύναμη τεράστια :

«Σὰς ὑποσχόμαστε πῶς τίποτα δὲν ὑπῆρξε μάταιο. Σὰς ὑποσχόμαστε πῶς ποτέ, ποτέ πιά, σὰς ὑποσχόμαστε πῶς...»

Ἀλλὰ δὲν μπορούσες ν' ἀκούσεις τὴν εὐχὴ μέσα στὴν ἐρυθρὰ σύγχυση τοῦ ἀμφιθεάτρου. Τὰ χεῖλη παράμεναν ἀκίνητα. Ὅπως ὅλες οἱ ἐπίσημες εὐχές, «ἡ εὐχὴ ὑπῆρξε σιωπηλὴ. Δὲ ζεῖ παρὰ ἀτομικὰ σὲ κάθε ἀνθρώπο.»

Ἐνας ἄλλος ἀνακινήτης «λεπτῶν προβλημάτων», εἶναι ὁ Τζιμπορ Ντέρου, ἓνας ἀπ' τοὺς ἰθὺνοντες τῆς ἀνταρσίας τῶν συγγραφέων, καὶ δίχως ἄλλο ὁ πιὸ πρῶτισμένος κομμουνιστὴς συγγραφέας, προσωπικὸς ἀντίπαλος τοῦ Ρακόζυ.

Ἡ νοθεύλα του : «Πίσω ἀπ' τὸν τοίχο μὲ πλίθες» («Λογοτεχνικὴ Ἐφημερίδα» τῆς 25 Ἀδ-γούστου) λέει ὅλα ἐκεῖνα ποὺ παρασιωποῦν οἱ ἐπίσημες ἐκθέσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάσταση τῶν ἐργαζομένων. Ὁ σύντροφος Μπόντι, ἐλεγκτὴς τῶν ἡμερομισθίων σ' ἓνα ἐργοστάσιο, εἶναι ἓνας ὀρκισμένος κομμουνιστὴς, μέλος τοῦ πειθαρχικοῦ συμβουλίου τοῦ ἐργοστασίου. Κατηγορεῖ ἓνα γέρο τορναδόρο ποὺ ἐκλεψε λίγα μέτρα σὺρμα. Ἀπὸ ντροπὴ, ὁ γέρο ἐργάτης κρεμιέται. Τὸ βράδι, ἡ γυναίκα τοῦ Μπόντι κατηγορεῖ τὸν ἀντρα τῆς ὅτι κατὰγγειλε τὸ σύντροφό του. «Ὁ Θεὸς μᾶς τιμωρεῖ» λέει ἀδιάκοπα. Ὁ Μπόντι δὲν ἀρνιέται πῶς ὁ τορναδόρος ἦταν καλὸς κομμουνιστὴς ποὺ, χρόνια ὀλόκληρα, εἶχε ὑπακούσει ἔντιμα σ' ὅλες τὶς διαταγὰς τοῦ Κόμματος, μ' ὅλο ποῦ, ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸ, ἀπόφυγε τὴν κοινωνικὴ ἐργασία. Μά, ἀκριβῶς, ἓνας καλὸς κομμουνιστὴς πρέπει νὰ βρῆσκει ἐπὶ κεφαλῆς τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς πολιτικῆς πειθαρχίας. «Ναί, αὐτὸ εἶπα κ' ἐγώ», ὁμολογεῖ ὁ Μπόντι στὴ γυναίκα του — κι ἂν ἓνας κομμουνιστὴς προκαλεῖ ζημιὰς στὸ Κράτος, στὰ κοινὰ ἀγαθὰ, εἶναι ἔνοχος διπλᾶ κ' ἡ θέση του δὲν εἶναι πιά ἀνάμεσα στοὺς τίμιους ἐργάτες.

— Ὁ Θεὸς μᾶς τιμωρεῖ, λέει ἡ γυναίκα του. Ἐκλεψε γιὰτὶ δὲν κέρδιζε ἀρκετά.

Ὁ ἀντραρ σηκώνει ἀργὰ τὸ κεφάλι του. Ἐτσι ὑπερασπίζονται ὅλοι τους.

— Δυστυχησμένε, λέει ἡ γυναίκα του. Κοίταξε τὰ παπούτσια σου. Πότε θάχεις ἀρκετὰ χρήματα γιὰ ν' ἀγοράσεις ἄλλα ;

Ἀντὶ νὰ κοιτάξει τὰ παπούτσια του, ὁ σύντροφος Μπόντι βλέπει τὸ πρόσωπο τῆς γυναίκας του, ποὺ τόσο πολὺ γέραςε τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια. Ἀκόμα καὶ ἡ παντρεμένη τους κόρη, στὴν πόλη Μίσκλ, ποὺ ἤρθε νὰ τὴν ἐπισκεφτεῖ τὸ χειμῶνα, μόλις μπόρεσε νὰ τὴν ἀναγνωρίσει.

— Ἐγιναν συζητήσεις ; ρωτᾷ ἡ γυναίκα.

— Ἐγιναν.

— Καὶ τί εἶπαν ;

Δὲν εἶπαν τίποτα, ἀπαντᾷ γκρινιάζοντας ὁ ἀντραρ. Κοιμήσου καὶ σβῦσε τὸ φῶς. Ἦταν ὀργανωμένοι, κανέναν δὲ μίλησε.

— Γιατί κλέβουν ὅλοι τους, λέει ἡ γυναίκα. Ἀλλοίμονο στοὺς φτωχοὺς, στοὺς φτωχοὺς ἀνθρώπους κι ἀλλοίμονο καὶ σὲ μᾶς. Πότε θά-χουμε ἐπὶ τέλους ἡσυχία ἐμεῖς οἱ φτωχοὶ ;

Τὴν ἄλλη μέρα, ὁ Μπόντι εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀποκαλύψει ἓναν ἄλλο κλέφτη. Ἀλλὰ δὲν τὸν καταγγέλλει, κι ἀπ' τὸ γεγονὸς αὐτὸ πάει μὲ τοὺς ἐπαναστάτες.

* * *

Στὴ «Λογοτεχνικὴ Ἐφημερίδα» τῆς 8 Σεπτεμβρίου, μὲ τὸν τίτλο «Πρὶν ἀπ' τὸ Συνέδριο τῶν Συγγραφέων», ὁ Γκιούλα Χάϋ δημοσίευσε ἓνα κῆρυξ ἀρθρο ποὺ ὑπερακόντιζε ὅσον ἀφορᾷ στὴ διεκδίκηση τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Αὐτὸ ἦταν τόσο πιὸ πολὺ σημαντικὸ ὅσο ὁ Γκιούλα Χάϋ εἶν' ἓνας κομμουνιστὴς ποὺ μόλις γύρισε ἀπ' τὴ Μόσχα, κ' ἐδῶ καὶ δεκάδες χρόνια ἦταν ὁ διαπρεπὴς καλλιτέχνης τῶν μπολσεβικικῶν γραμμάτων.

Ἐχει ὅμως ἀπαιτήσεις συγγραφέα κι ἀπ' τὸ γεγονὸς αὐτὸ, βρέθηκε ἀναπόφευκτα σὲ σύγκρουση μὲ τοὺς λογοτεχνικοὺς δικτάκτορες τοῦ Κόμματος. Ἐδῶσε μάχες γεμάτες πάθος καὶ ὑπερασπίζοντας τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συγγραφέα, παρασύρθηκε προοδευτικὰ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιδράσεως ἐναντίον τοῦ συστήματος. Ἐτσι, ἔγινε ἓνας ἀπ' τοὺς καθοδηγητὰς τῆς ἀνταρσίας τῶν συγγραφέων.

Ἐμὴ ἐφημερίδα καθαρὴ εἶν' ἀληθινὰ καθαρὴ ἀπ' τὴ λογοτεχνικὴ ἄποψη, γράφει ὁ Γκιούλα Χάϋ, ἂν γράφει μὲ ὀρατὰ γράμματα ποὺ νάχουν τὴ δύναμιν ἓνος ἀπαραβίαστου διατάγματος, ἓνος διατάγματος γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς λογοτεχνίας. Γιὰ τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερίαν τῆς λογοτεχνίας ; ρωτοῦν κάποτε φοβισμένα. Πρέπει νὰ διώξουμε αὐτὸ τὸ φόβο, συλλογιζόμεστε, ναί, γιὰ τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερίαν τῆς λογοτεχνίας. Καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν δίχως περιορισμοὺς, τὴν πιὸ πλέρια ποὺ οἱ ἀνθρώποι μπορούν νὰ συλλάβουν ὅταν ζοῦνε στὴν κοινωνία· δηλαδὴ, τίποτε νὰ μὴν εἶν' ἀπαγορευμένο στὴ λογοτεχνία, ποὺ δὲν τὸ ὑπερασπίζουν ἐξἄλλου οἱ νόμοι τῆς κοινωνίας. Νὰ μὴν ἐπιτρέπεται λοιπὸν στὸ συγγραφέα νὰ προκαλεῖ μὲ τὸ ἔργο του τὸ φόνο, τὴν πυρκαγιά, τὴν κλεψιά, τὴν ἀνατροπὴ τῆς λαϊκῆς δημοκρατίας, τὶς ὀμότητες ἐναντίον ὀρισμένων κοινωνικῶν στρωμάτων, ἐναντίον ὀρισμένων ἐπαγγελματιῶν ἢ φυλῶν, τὴ γραφειοκρατία, νὰ τοῦ ἀπαγορευτεῖ νὰ συκοφαντεῖ καὶ μάλιστα νὰ παραβιάζει κάποιους ἄγραφους ἠθικοὺς νόμους, ἀλλὰ δεκτοὺς ἀπ' τὴν πλειονότητα.

Ἐντίθετα νὰ ἐπιτρέπεται στὸ συγγραφέα, ὅπως καὶ σ' ὀποιονδήποτε, νὰ λέει δίχως περιορισμοὺς τὴν ἀλήθειαν· νὰ ἐπικρίνει ὀποιονδήποτε κι ὀ,τιδήποτε· νὰ εἶναι λυπημένος· νὰ εἶναι ἐρωτευμένος· νὰ συλλογίζεται τὸ θάνατο· νὰ μὴ συλλογίζεται ἂν ἡ σκιά καὶ τὸ φῶς ἰσοροποῦν ἢ ὄχι στὸ ἔργο του· νὰ πιστεύει στὴν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ· νὰ τὴν ἀρνιέται· ν'

άμφιβάλλει άν είναι βάσιμοι οί άριθμοί όρισμένων σχεδίων να μη σκέφτεται με μαρξιστικό τρόπο, να σκέφτεται με τρόπο μαρξιστικό άν μια σκέψη που γεννήθηκε με αυτόν τον τρόπο δεν άναφέρεται άκόμα άνάμεσα στις ύποχρεωτικές «διά διατάγματος» αλήθειες να βρίσκει χαμηλό τό επίπεδο της ζωής τών ανθρώπων που ή αύξηση του ήμερομισθίου τους δεν έχει άκόμα αντιμετωπιστεί να βρίσκει άδικο ό,τι έπίσημα θεωρείται άκόμα δίκαιο να μην άγαπάει όρισμένους Ιθύνοντες να βρίσκει μιάν έντιμη λύση τών προβλημάτων που οί πολιτικοί και οικονομικοί ήγέτες μας χαρακτηρίζουν ως άπραγματοποίητη (έστω κι άν άποδειχτεί άργότερα πώς ή φαντασία του συγγραφέα εν' έξω άπ' την πραγματικότητα) να περιγράφει δυστυχίες δίχως και να έπισυνάπτει τή συνταγή για τή βελτίωσή τους να παρατηρεί πώς ή πόλη καταστρέφεται γιατί δεν υπάρχουν άρκετά χρήματα για τή συντήρηση τών σπιτιών να καταδικάζει τον τρόπο ζωής όρισμένων ήγετων, τον τρόπο της όμιλίας τους, της εργασίας τους να μάχεται για τήν ανθρωπότητα εκεί όπου κάποιες ψυχές λιγότερο ευαίσθητες δεν άντιλαμβάνονταν τις όμοιότητες ν' άγαπάει τό Στάλινβυρος να μην άγαπάει τό Στάλινβυρος να ύπολογίζει όρισμένες λογοτεχνικές κρίσεις να χλευάζει κάποιες λογοτεχνικές κρίσεις, κτλ. Ποιός θ' άρνιόταν πώς άπ' όλ' αυτά, πολλά άκόμα εν' άπαγορευμένα «έπι ποινη» άυστηρών καταδιώξεων — τουλάχιστο άπ' τήν πρακτική άποψη — και πώς άκόμα και σήμερα μάλλον αυτά εν' άνεκτά παρά τό γεγονός ότι επιτρέπονται άπροκάλυπτα, όπως επιτρέπονται όλα τ' άλλα; Αύτὴν άκριβώς τήν έλευθερία πρέπει να ύπερασπίσουμε με κάθε θυσία, έμεις οί συγγραφείς.

*Από τό «Est & Ouest»

1. Η «Λογοτεχνική Έφημερίδα» είναι τό έπίσημο έβδομαδιαίο όργανο της Έταιρίας τών Ούγγρων Συγγραφέων. Κυκλοφορεί μόνο σε 20.000 αντίτυπα (ή κυβέρνηση δεν της προμηθεύει άρκετό χαρτί). Η τιμή της στη μαύρη άγορά είναι δέκα φορές άνώτερη άπ' τήν έπίσημη τιμή της. Οί δύο συντάκτες που παύτηκαν όνομάζονταν Μίκλος Μόλναρ και Γκυόργκυ Χάμος.

2. Η «Τραγωδία του Άνθρώπου» είναι τό πιο αντιπροσωπευτικό και τό πιο πολυπαιγμένο δράμα της ούγγρικης λογοτεχνίας. Ο συγγραφέας του, ό Ίμρε Μάνταχ, — βυθισμένος σε μιá νοσηρή σχεδόν άπαισιοδουξία μετά τήν άποτυχία της Έπαναστάσεως του 1848 — δείχνει τις διάφορες φάσεις της Ιστορίας της ανθρωπότητας. Ο Άδάμ, που τόν ακολουθεί ή Εύα, διασχίζει όλες τις έποχές της Ιστορίας με τήν οδηγία του Έωσφόρου, από τούς Φαραώ ως τόν κομμουνισμό. Πάντα άπογοητευμένος, ό Άνθρώπος θέλει να γνωρίσει νέους δρόμους. Η περιγραφή που ό συγγραφέας του Ιθ' αιώνα δίνει του χιμαιρικού κομμουνιστικού κόσμου, περιγράφοντάς τον με τή φαντασία και τήν άκριβολογία ενός Τζώρτζ Όργουελ,

«Άλλά δεν είναι αύτή ή άπόλυτη έλευθερία — λένε με άπογοητευτικό τόνο εκείνοι που, για τό λόγο αυτό, θα μας χαρακτηρίζαν εύχαρίστως σαν άνορχικούς. Μάλιστα! Αυτό θεωρούμε σαν άπόλυτη έλευθερία, όπως θεωρούμε τό γεγονός να περπατούμε στο δρόμο δίχως έμποδια άν κι αυτό είναι περιορισμένο άπ' τις άπαιτήσεις της κοινής συμβιώσεως. Και θεωρούμε αύτή τήν έλευθερία σαν άκρωτηριασμένη και μερική, άν — στην Άμερική — έξ αιτίας του χρώματος του δέρματός μας μας ύποχρεώνουν να χρησιμοποιούμε διαφορετικά διαμερίσματα στους σιδηροδρόμους, άν — στη λίμνη Μπαλατόν — συρματοπλέγματα, που φτάνουν πολύ μακριά σε βάθος, χωρίζουν τον κόσμο από μας, άν στους δρόμους που οδηγούν στις κατοικίες μερικών ένας στρατιώτης όρθώνεται μπροστά μας και μας ύποχρεώνει ν' αλλάζουμε κατεύθυνση, άν, όπως αυτό έγινε τελευταία σ' έναν άπ' τούς γνωστούς ποιητές μας, μας κάνουν να παραλύουμε από μιάν άλυσίδα έξακριβώσεων κι άνακρίσεων, για τό μόνο λόγο ότι έπιθυμούμε να γίνουμε κάτοχοι όλων τών έγγραφών της ταυτότητάς μας, σε μιá συνοριακή πόλη όπου, κατά τήν ίδια μας τήν όμολογία, τίποτ' άλλο δε μας καλεί εκεί παρά οί παιδικές άναμνήσεις μας. Οί προηγούμενες άπαγορεύσεις, στη λογοτεχνία και στην κυκλοφορία τών δρόμων, προφυλάττουν έπίσης τό σεβασμό μας προς τόν άνθρωπο, οί τελευταίες όμως τόν τραυματίζουν.»

Μ' αυτόν τον τρόπο βάδιζαν προς τήν ήμέρα της 23 Οκτωβρίου του 1956.

Μεταφρ. ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

άγανάκτησε έξαιρετικά τούς Ούγγρους κομμουνιστές που ύποχρέωσαν τή Διεύθυνση του Έθνικού Θεάτρου της Βουδαπέστης ν' άποσύρει τό έργο άπ' τό δραματολόγιό της.

Τό δράμα του Λάσζλο Νέμετ «Γαλιλαίος» είχε αρχίσει να «προβάρεται» στο Έθνικό Θεάτρο, όταν ό Ρακόζυ άπαγόρευσε τήν παράσταση. Στο έργο, που κρατάει άλλωστε τέσσερις ώρες και μισή, ό παραλληλισμός άνάμεσα στην Ίερά Έξέταση και τό Κρεμλίνο, είναι πάρα πολύ φανερός. Πλαστογραφούν, βασανίζουν, ταπεινώνουν τήν έπιστήμη, κρύβουν τήν αλήθεια εν όνόματι του Κράτους. Έπειτ' άπ' τήν πτώση του Ρακόζυ, τό έργο παίχτηκε μιá βδομάδα πριν άπ' τήν Έπανάσταση.

Τό πασίγνωστο μπαλέτο του Μπέλα Μπάρτοκ «Ο θουματοποιός Μανδάρινος» άποσύρθηκε κι αυτό άπ' τό δραματολόγιο της Όπερας της Βουδαπέστης έξ αιτίας της μουσικής του και της χορογραφίας του που κρίθηκαν «άντικαθεστωτικές», «παρακμάζουσες». Τό μπαλέτο παίχτηκε ώστόσο ξανά λίγο πριν άπ' τις 23 Οκτωβρίου του 1956.

